

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi római kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjajkért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt

Ugy a lap szellemi részét illető czikkek, mint az előfizetési pénzek a „Közművelődés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.

A vasárnapi munkaszünet.

„Azon sérelmek, melyeket a kérvények felhozának, nem képezik a katolikus egyház sérelmeit, azok egyszerűen a reakciónak sérelmei, mely a jelen nel kibékülni nem tud.” — Így beszélt Ugron Gábor kath. képviselő azon katolikus kérvényekkel szemben, melyeknek egy néhány pontját illetőleg a magas kormány, — mint a kérvényi bizottság t. előadója megjegyző, — bizonyára a legégetőbb szükség érzetétől indítatva, már intézkedett, több pontra nézve pedig a legrövidebb idő alatt intézkedni elhatározta. Ily visszatartó szinben akarta az ország színe előtt feltüntetni nevezett ur azon kérelmeket, melyekben egyik szélbali collegája (Irányi D.) bevallása szerint is, „nagyon sok oly kérdés foglaltatik, a mi pártolást érdemel; melyekben oly sérelmek orvoslása kérelmeztetik, a melyek épen U. G. bizonyosága szerint, nem csak a katolikusok, hanem a többi vallásfelekezetek, sőt az összes kereszténység sérelmeit képezik. Igen a reactio szüleményének nevezte Ugron G. elvtársaival együtt azon katolikus kérvényeket, melyeknek *kilencz pontja*, mint kilencz hatalmas torok tiltakozik ezen rossz akaratu, igazságtalan, minden alapot nélkülöző, galád vád ellen.

Valóban semmi sem volna könnyebb, mint magoknak ezen kérvényeknek ismeretes kilencz pontjából kimutatni azt, hogy Ugron Gábor kath. képviselőt és protestans elvtársait, többször méltott kvalifikálhatlan eljárásukban, semmi egyéb nem vezethette, mint a legvastagabb előítélet; ajkaikra azon vérig sértő, hazugszavakat semmi más nem adhatta, mint a kiengesztelhetlen gyűlölet, mely minden iránt a mi katolikus, legyen bár az, mint jelen esetben

is, a legszembetűnőbb igazság, szívök rejtekében él s csak alkalomra vár, hogy a legjellemzehtlenebb módon nyilvánuljon. Többször vettünk is alkalmat magunknak e napi kérdéshez hozzászólni, s úgy egy általános elmefuttatásban, mint némely egyes részleteket is feltüntető egy-két czikkecskében törekedtünk kimutatni, ugyegyfelől a kath. kérvényeknek igazságos, alapos, jogos sőt szükségszerű voltát, mint másfelől a méltánytalanságot és megalázást, melyben a kérvényezők s velök az összes kath. Clerus, többek által részesítették. Mindezekben mégis a tárgyat eléggé kimerítettnek nem véljük. S midőn arra újból is visszatérünk, szándékunk ezen alkalommal azon kérvényeknek különösen egyik pontját figyelembe venni és abból is kimutatni az ismeretes kérvényeknek jogos, igazságos és főképcél- s időszerű voltát. És ez nem más, mint a vasár- és ünnepnapok megülése s az 1879. évi XL. t. cikk ide vágó 52.§ nak szigoru érvényre emelése, vagy a mennyiben homályos és nem kielégítő, annak módosítása, jobbal, világosabbal való pótlása.

Többször fölmerült ezen égető kérdés ország- szerte és a külföldön is. Megbeszéltetett a hirlapok hasábjain és a parlamentekben. Meghányatott az vallás-erkölcsi ügy, mint közgazdasági és társadalmi szempontból. Hogy a vasár- és ünnepnapok megünnepelése s az ezel járó munkaszünet a vallás-erkölcsi életnek elodázhatlan követelménye, ezt még a legellenségesebb oldalról sem vonta soha senki kétségbe. De közgazdasági, kereskedelmi és forgalmi szempontból károsnak, hátrányosnak, kivihetetlennek nyilvánított az; különösen a gazdasági akadémiák és egyetek által.

Hogy pedig mennyire téves ezen nézet, és épen azért mennyire jogosult a vasár- és ünnepnapok

megülését s az ezzel kapcsolatos munkaszünetet szorgalmazó kérvény nemcsak vallás-erkölcsi, hanem éppen közgazdasági, kereskedelmi szempontból is, erre nézve álljon itt a következő szakértői becses véleménye:

„A napjainkban már oly nagy mérvben felszaporodott valódi és képzelt szükségletek fedezésére megkívántató vagyon előállítására, igaz, hogy folyvást gyorsabb munkára, tágasabb tevékenységre ösztönzi az embereket, s a vasutak s távirat által annyira elősegített, s minden munkatéren élet-halál harcot vívó verseny minden megrendelésnek, minden munkának oly gyors teljesítését követeli, hogy a legtöbb ember hitelt hajlandó adni azoknak, a kik a vasárnapi munkaszünet behozatalának sürgetésére azzal felelnek, hogy ők nem érnek rá vasárnap pihenni; nekik hogy megélhessenek, vasárnap is keresni, dolgozni kell, mert hiszen a vasárnapi munkaszünet által a keresetnek $\frac{1}{2}$ -része veszne el, s ennyit veszíteni a mai verseny-küzdelem mellett csak nem állhat sem a munkaadónak, sem a munkásnak, érdekében, s ennél fogva a vasárnapi munkaszünetet sem a munkásnak, sem a közjólétnek érdeke nem követeli. És nemzetgazdasági szempontból ezen okoskodás az első pillanatra helyesnek is látszik, azonban egészen más eredményre jutunk, míhelyt a dolgot behatóbb vizsgálat alá vesszük.

Ugyanis, a kik így beszélnek, azok mindenekelőtt elfelejténi látszanak azt, hogy az emberi szervezet, bármennyire szeressék is azt az emberek a gépek szerkezetével hasonlatba hozni, ezektől igen különbözik, mert ha a gépeknél a szakadatlan munka következtében egyik-másik kerék vagy tengely meghibázik is, kisebb-nagyobb nehézséggel, de mindig ki lehet azokat egy másikkal pótolni, míg az emberi szervezetben ily helyreállítás nemcsak nem lehetséges, sőt egyik-másik szerveknek is a meghibázása csak nihamar más szerveknek is a megromlását s utóbb az egész szervezetnek teljes tönkremenését idézi elő.

E mellett a tulhajtott munkának más következései is vannak, ugyanis: a test szakadatlan folytonos munkássága nemcsak a testet, az izmokat az idegeket támadja meg, hanem meggyengíti a szellemi erőt is, mert minél inkább megerőltetik magukat a tulhajtott munkában az egyesek, annál nagyobb fokúvá válik az izgatottság általában, mely állapotnak azután természetes következése az, hogy az akarat fölött, a józan megfontolás helyett, a szenvedélyek veszik át az uralkodást, a mely állapotnak azután következményeit többé számításba venni nem lehet.

A vasárnapi munka is egyikét képezi tehát a mai társadalmi élet azon viszásgainak, a melynek orvoslása igen égető kérdést képez, s a melynek orvoslása minél későbbre marad, annál nehezebbé válik, mert minél későbbre marad az, annál betegesebb szervezettel lesz dolga annak, a kinek e baj orvoslásába kellend bocsátkoznia.

A mi a vasárnapi munkaszünet következtében való kereset-csökkenést illeti, arra nézve csak azt lehet mondani, hogy igen rövidlátó ember az, a ki a pillanatnyi hasznot többre becsüli, a jövőnek bizást nagyobb, de ke-

vésbé szembetűnő előnyeivel; és valóban a folytonos gyarapodásnak s az egyedi és nemzeti jólétnek a pillanatnyi haszonért való feláldozását képezi, azon bevételi többlet, mely a vasárnapi munkából származik, sőt még ennél is több, egyenes megtámadása az a tőkének: mert hiszen a munkás egészsége munkaképessége s élettartama szintén tőkét, még pedig sokkal becsesebb tőkét képviselnek, és számokban kifejezve sokkal nagyobb összegeket mutatnak a vasárnapi munka után nyert haszonnal.

S mindazon munkaadók, a kik a vasárnapi munkaszünettel kísérletet tettek, azon tapasztalatra jutottak, hogy munkásaik a vasárnapi munkaszünet behozatalával a hét folytán, a hat munka-nap alatt többet dolgoztak, többet végeztek, mint azelőtt 7 nap alatt, e mellett sokkal kevesebb betegségnek voltak alávetve, sőt munkaközben sokkal kevesebb szerencsétlenségi esetek is fordultak elő, miután ezek is főleg a munkások egykedvű munkájának és a fáradtság folytán beálló vigyázatlanságnak a következményei. Ugyaníly tapasztalatra jutottak a kereskedők is, kik a vasárnapi munkaszünetet elfogadva, vasárnapokon üzleteiket zárva tartották.

S a mit így egyesek tapasztalatai kicsiben bebizonyítottak, azt még jobban bebizonyítva látjuk egyes nemzetek tapasztalataiban, mert éppen azon nemzetek, melyeknél a vasárnap megünneplése a legszigorubbantartatik, mint Angliában és Amerikában, tűnnek messze ki a többiek fölött a jólétben. Macoulay angol történetíró azt mondja: „Ha Angliában a vasárnap 300 év óta nem lett volna mint pihenő nap megünneplelve, az angol népsokkal szegényebb és kevésbé civilizált volna.”

És az amerikaiak, a kiket mi különben igen praktikus embereknek és olyanoknak tartunk, a kik igen értenek a mutatkozó előnyök felhasználásához, a vasárnapot szintén szigoruan megünneplik, annyira szigoruan, hogy az európaiakat, míg hozzá nem szoknak, a vasárnapokon az unalom csaknem megöli. És mégis emlékezzünk csak vissza a legközelebbi filadelfiai vilákiállításra, mely a vasárnapokon zárva maradt, s a mi miatt az újságokban az európai tudósítók oly lármát csaptak és a minek alapján e vállalatnak előre bukást jósoltak, mi lett az eredménye? Az, hogy azt sokkal több ember nézte meg, mint az azt megelőző bécsi kiállítást, mely vasárnapokon is nyitva volt, s melynek a vasárnapi bevétel fő bevételét képezte, és hogy míg emez egy óriás defezitelt végződött, a filadelfiai kiállítás bevételi eredményével az illetők teljesen meg voltak elégedve.

Idáig csupán arról szözlöttünk, hogy mily jelentőséggel bír a vasárnapi munkaszünet az ember testi és anyagi jólétére nézve, de nem kevesebb fontossággal bír az a szellem egészséges ép voltára is. Ugyanis: ki ne tapasztalta volna, a ki figyelt rá, hogy estve, egész napi munka után, mennyire más színben látjuk az életet, mint reggel, midőn az éjjeli pihenés, éjjeli álom által felüdítve újra megedzett izmokkal, feléledt munkakedvvel hagyjuk el az ágyat, s ez nem is lehet máskép, mert hiszen a test kifáradásával a szellem is elveszti ruganyosságát. A fáradt ember izgatott, s éppen ezért békétlen, türelmetlen

és igazságtalan, szóval a fáradtsággal az emberen az anyagi és önző törekvések kerülnek a felszínre, mert a pihenési vágy minden egyebet elnyom. S ha már ily hatással van a szellemre, a szellem működésére a testnek fáradtsága, mennyivel bénítóbban hat arra a szellemi tuleröltetés.

Az agy- és idegrendszer oly szervezettel bírnak hogy ha azokat hosszabb ideig ugyanegy irányban vesszük igénybe: felmondják a szolgálatot, s hosszabb vagy rövidebb ideig érzéketlenek maradnak hasonnemű izgalmaikkal szemben. S ha a szellemi tuleröltetés hosszabb ideig tart, ez magát azon izgatottság által bosszolja meg, mely ma már az emberek minden osztályánál annyira el van terjedve, hogy ennél fogva ma már alig vesszük észre, hogy mennyire eltértünk ama nyugodt és világos gondolkodástól és törekvéstől, mely a valódi ép testű és szellemű embert jellegzi. Ezen izgatottságnak ártka az, hogy még a pihenés is elveszti jótékony hatását a testre, hogy még az alvásban sem találunk nyugalmat, s hogy napról-napra több áldozatot követelnek és pedig minden rangu emberektől egyiránt, ama szomorú menedékhelyek, a tébolydák! De ha még a szellemi tuleröltetésnek eme legszomorubb következmányától eltekintünk is, mily káros hatását látjuk annak, a mai napság már annyira elterjedt, csaknem azt mondhatni általánossá vált idegességben, mely fájdalom nemcsak arra terjedt ki, a ki azt testi vagy szellemi tuleröltetés által maga idézte elő, hanem átöröklődik nemzedékről nemzedékre.

S miután a szellemet semmi sem támadja meg jobban, minnt a folytonos egyforma gépies munka, s mai napság már mindenki, minden téren minél több és minél tökéletesebb munkát akar végezteni, annál öszszébb kénytelen szorítani munkásainak munka-körét, a mint ezt például az óra-gyártásnál látjuk, hol az egyes munkás évről évre reggeltől estélig folyvást ugyanazon parányi tengelynek vagy keréknek készítésével kénytelen foglalkozni, s mely munka-megosztás miután ez által tökéletesebb és több a munkának eredménye, ma már a gyárakban általánossá vált, — természetesen annál égetőbb szükségé vált ezen lélekölő munka káros következményei ellen, a munkásoknak testi és szellemi védelme is, és pedig első sorban a vasárnapi munkaszünet által.

Ha az ember — mondja Zirvas — a vasárnapi pihenésnek jótékony hatását az emberek szellemi életére ismerni akarja, ne azon aránylag csekély számú embert figyelje meg, a kik a munka és pihenés között az arányt tetszés szerint alapíthatják meg, hanem figyelje meg azokat, a kik nap-nap mellett folytonosan erős munkát kénytelenek végezni, és pedig a nagy ipar uralma alatt oly munkát, mely az embert magát is géppé teszi, s ennél fogva a munka tartalmára annak gondolkodását teljesen fogva tartja. Ha az ember a mai munkás viszonyokat komolyabb és behatóbb tanulmány tárgyává teszi, akkor látja csak mily jelentőséggel, mily fontossággal bír a vasárnapi munkaszünet a mun-

kás-osztályra nézve, akkor lehetetlen hogy mindaz, a kinek csak a munkás-osztály sorsának javítása, a munkás-osztálynak jóléte szíven fekszik, el ne kövessen mindent, hogy a vasárnap megünnepelhetése újból lehetővé váljék a munkás-osztálynak is. Hogy ez osztálynak ismét legyen hetenkint legalább egy napja, midőn önmagával szellemének képzésével foglalkozhassék, mely azt legalább időnkint kiragadja a lelket s szellemet egyiránt előlő anyagiasság karjaiból, s mely érezni engedje, hogy ő is a társadalomnak egy oly tagja, melynek gondolkodnia szabad.

Már maga a nagyobb tisztaság is, mely a vasárnap megünnepelésével vele jár, nemcsak egészségileg hat jótékonyan, hanem erkölcsileg is nemesítőleg hat az emberre, hiszen midőn az egész héten át porral fedett munkás, piszkos ruháját vasárnap ünnepi tiszta öltözékével váltja fel, kell, hogy érezze, hogy ruhája tisztaságával ő is megváltozott, egy lépéssel közelebb lépett azon emberekhez kiknek jobb sorsát, magasabb műveltségét, munkásság és önművelés által törekednie kell neki is elérni, s ez ünnepélyes hangulat még jobban kell, hogy meghassa azon munkásokat, a kik a piszkos, poros műhelyek helyett a bármily szerény is, de édes otthonban, családjuk körében ünnepelhetik meg e pihenő napot; mert hiszen a nagyobb rend, tisztaság, mely itt őket körülveszi, kell hogy nemesebb élvezetek számára is megnyissa lelküket, melyek egyszer oda utat törve, csak mihamar azon meggyőződésre fogják a munkás-osztályt is vezetni, hogy az ő életüknek is sokkal magassabb, sokkal nemesebb czélja van, mint csupán a pillanatnak, csupán a testi élvezeteknek élni.

Éppen ezért van a vasárnapi munkaszüneteknek oly nagy fontossága, jelentősége a mindinkább fenyegetőbbé váló munkás-kérdésben, melyet a vasárnapi munkaszünet behozatala nélkül megoldani nem is lehet, mert első sorban éppen a vasárnapi pihenés hiánya az, mely az elégedetlenséget, — a menyiben az munka általi tulerő folytán beálot fáradtságtól eredő izgatottságon alapul, folyvást istápolya, mely újra valódi munka kedvet nyerni a munkást nem engedi, s mely annak kedélyét, gondolkodását a munkával kibékíteni nem hagyja. Hiszen csakis a vasárnap azon nap, melyen a mai élet-halál karcot vivó verseny által géppé, teherhordozó állattá tett ember, ismét valódi emberré lehet; ez azon nap, melyen a folytonos, szakadatlan munkában álló munkás nemesebb élvezeteknek is részesévé lehet, oly nemesebb élvezeteknek, melyek kedélyét, gondolkodását felfrissítve, megnesemesítve, újra felébresztik erkölcsi érzetét, melynek felébresztése nélkül a munkás-kérdést megoldani szintén nem lehet.

Hogy azonban a mint már fentebb is említettük, a vasárnap megünnepelése az emberben ily nemesebb hajlamokat ébresztszen, annak erkölcsi érzetét újra felköltse, ez ünneplésnek nem mint ma első sorban a korcsmák és kávéházak kizáró látogatásában s a testi élvezetek minél nagyobb mérvű, minél kimerítőbb élvezésében kell állani, hanem főleg és első sorban oly szellemi

élvezetekben, melyek a lélekre nemesítőleg, s a kedélyre vidítólag hatnak; de aztán éppen azért, mivel egyedül a vasárnap az, mely napon a munkás mindezeknek részesévé lehet, mely azt ily nemesebb élvezetek számára őket fogékonyrá teheti, nem szabad tőlük a testi felüdülésre és szellemi felemelkedésre szolgáló egyetlen napot is elrabolni, ha azt nem akarjuk, hogy önmagával s az egész emberiséggel meghasonolva, magát éppen ezért kizárólag a testi élvezetek karjaiba vesse, s kárpotlást minden nélkülözésért csupán ezekben keresen és találjon.

Nem a rossz hajlam, nem a műveltség tulajanti fokán való állás tehát az, a mi a munkás-osztályt sok esetben azon térre tereli, melyre azt majd a munkaidő megrovidítése, majd a bér-felemelés miatt munkaadójával szembe lépni látjuk, hanem az, hogy el van véve tőlük a legtöbb helyen azon egyetlen nap is, mely mivelődésük, szellemi képességük fejlesztésére alkalmas szolgáltatna. Vissza kell tehát a munkásnak is adni a vasárnapját, s azután gondoskodni megfelelő eszközökről, hogy azt helyesen fel is használhassa és a munkáskérdés ha azonnal megszűni nem fog is, de semmi esetre sem fog oly ijesztő mérvben kísérteni, mert azon munkás, ki magát a társadalom tagjának érzi, ki családot alakítva otthonnal bír, vagy erre reményt táplál, az nem fog a társadalmi rendfelforgatására, a társadalmi élet megsemmisítésére törekedni.

S a mennyiben a vasárnap mint a hetenkinti egyetlen pihenő nap, a közegészség fentartásának, s ez által a polgárok jólétének alapját képezi, az éppen oly mérvben kell, hogy az állam védelmében részesüljön, mint bármely más közegészségi alaptényező mint például a levegő tisztasága. A vasárnapi munkaszünet elrendelése s annak betartására való felügyelet tehát éppen ugy kötelessége az államnak, mint az éjjeli nyugalom háborítására való felügyelet, és így méltán fel lehet arra hívni a törvényhozó testület érdekében is, kiket illetőleg egy modern államtól valóban el lehetne várni, hogy az jó példával menve elől, a vasárnap megünneplését illetőleg, tisztviselőit a vasárnapi munkától felmentse.

Hogy pedig addig is, míg a vasárnapi munkaszünet törvényileg ki lesz mondva, történjék ez irányban legalább valami, fölhívjuk mindazon gyárosok, kereskedők és társulatok figyelmét a kik nagyobb számú munkásokat s hivatalnokokat foglalkoztatnak, hogy saját legközelebbi érdekekben is gondolkozzanak kissé mélyebben a vasárnapi munkaszünet kérdése fölött, s társulás útján igyekezzenek azt addig is minél szélesebb körben keresztül vinni, míg arról a törvényhozás gondoskodni fog. Hogy ily szabad társulás útján is mit lehet a téren tenni, arra a külföld számtalan példát mutat, így a többi között Genfben 150 építész kölcsönös aláírás által kötelezte magát arra, hogy a vasárnapi munkát beszüntetik. S több száz kereskedő ugyan ily kötelezés alapján vasárnap zárva tartja ma már több városban üzletét. Igen ajánlatos e tekintetben az is, a mit egyes külföldi városokban találunk, hogy t. i. tár-

sulatok alakulnak a czélból, hogy a vasárnapi munkaszünetet élvező munkások részére ingyen felolvasások és zeneelőadások tartassanak, s ingyen-könyvtárak legyenek nyitva.

Ott fenn Budapesten tudtunkkal eddig csakis a könyvtárak kötelezték ily eljárásra magukat, de ezek is csak a nyári hónapok alatti vasárnapokra. Az idén a nagykereskedők között is megindult ily mozgalom Budapesten, de a mint tudjuk eredményre nem vezetett.

Legujabban a nyomdászok részéről indult meg egy mozgalom a hétfői lapok kiadásának beszüntetése végett. Hogy ma ugy azt, mint más munkásoknak a vasárnapi munka-szünet behozatalát célzó törekvést, miután hason mozgalomnak a munkaadók részéről való megindulástól tudnásunk nincs, nemcsak helyesen jogosult, hanem ugy a közegészség, mint a munkások testi és szellemi jólétének gyarapítása érdekében szükségesnek is tartjuk, annak éppen e sorokban kívántunk kifejezést adni.“

(„Okt. Háziorvos.“)

T Á R C S A .

B o m b a y .

A benszülöttek élete és szokásai.*)

Közi: **Vizoly Z.**

Indiában az európaiak lakásai teljesen külön állanak a benszülöttekétől. Bombayban a benszülöttek városa Native. Town vagy Blach-Town, (a feketék városa) külön világot alkot, az ő sajátágaival, különlegességeivel és két kilométer távolságra fekszik az erődítményektől, hová hosszú széles, terebélyes fákkal beültetett utak vezetnek.

1866—70-ig a város előtt egy 193 méter hosszú, vasból készült óriási árucarnok emelkedett, az ugynevezett Crawford-market, 511 árulási helylyel, melyek kivilágítására 216 gázlámpa szükségeltetik. Ide huzódott a gyümölcs-, zöldség-, fűszerkereskedés, ide a hus-, hal- stb. árusok hatalmas czéhe.

A gyapotpiacz számára külön — a kikötő közelében levő helyiségek szolgálnak. A 2½ négyszög kilométernyi, szerfelett szűkterén 450,000 embernek kell mozognia. Egész családok: nagyszülők, szülők, testvérek, nagybátya és unokaöcs — le huszadizig — élnek egy földel alatt együtt!

A város utcái görbék; szélességük rendszeren 1, 8 egész 15 méter között változik; míg a házak magassága átlag véve alig tesz 7 metert. Ezeknek 60 százaléka egy, 22 száz két és több emelettel bír. Némelyike minden emeleten külön verandával, mások pedig előszökölő földézzel vannak ellátva. A házak különböző színűek. A földszin rendszeren bolti helyiségül használtatik és egész nap nyitva áll; ezek képezik az annyit emlegetett *basárokat*.

Itt árulja az ütös szép fényesre csiszolt rézedényeit, a szerint, a mint azokat benszülöttek vagy idegenek keresik. Mellette diéséri kis szelencékben vagy zacskókban heverő czikkeit a gabonakereskedő. Amott intenek a *betel* és egyéb más fűszerek sötétzöld levelei, melyeket a benn-

*) Schlagintweit Emil: Indien in Wort und Bild, 1881. jeles műve nyomán.

szülöttek nagy előszeretettel ráécsálni, nem ritkán enni is szoktak.

Egy másik kereskedés európainak nevezi magát, és ételműek mellett: mint angol kolbászok, mártások stb., játékszereket, nadrágot és turbánokat is árul: míg a parsi kereskedő, azzal véli **vovót** magához édesgetni, ha boltjának merőben európai külszint kölcsönöz.

Az utcáról némi távolságra, rendesen szép gyeptől és óriási fáktól környezve áll a hindu templom, melynek nehez oszlopszattól támogatott vestibulumához nyerskő lépcsőzet vezet. Fődele, nem különben csucs művésziesen van kidolgozva; falai vörös, kék vagy épen sarga színűek.

Belsejébe lépve, szemünk első tekintetre is megakad egy rut, vöröstre mázolt istenképen. Ajtaját a templomnak vallási rajongók és egyéb koldusok állják el, kiknek különben sem valami vonzó arcukat a fehér festék még undorítóbbá teszi.

Egy másik helyen — igénytelen házikok közepett — emelkedik a nem ritkán hat, sőt héteemeletes parsi árucsernoka, melyet hogy európai lakáshoz hasonlítson, összevissza pingál. Merő ellentétet képez mellette az egyszerű minden fény és dísz nélkül készült mussir, nahomedán mecsét, melynek kis minaretjei rendeltetéséről első tekintetre is tanúságot tesznek.

A városrészek igen hasonlítanak egymáshoz; s a netaláni különbség, legfőlebb a különböző szögben rejlik, mely mindegyikét külön-külön jellegzi.

A férfiak kiállnak kora reggel az utcákra, hol rézüstöcskékből mosdanak, fogaikat pedig szálkákkal, vagy az areaca-betel dió darabjaival tisztogatják. Míg ezt a férfiak cselekszik, addig gyermekeiket az anyjok fűrésztgetik, mi rendszerint abban áll, hogy a kis lurkókat egy-két üst vízzel leöntik.

Borbély és bennszüött orvos szintén itt végzi dolgát; s míg az első kifogyhatatlan csevegés közben embereit a legkedvetlenebb módon borotválja, addig utóbbi sorról-sorra járja a boltok ajtaját: itt gyógyerejű íreket osztogatva, amott sebeket kötözve.

Nappal telvék az utcák föl s alájáró emberek sokaságával és kocsiakkal. A rizstől fölpuffadt félmeztelen mindkét nembeli gyermekek, kiknek legfőlebb övükön csüng alá egy darabka kötél — a felnőttekkel versenyt lármáznak. A férfiak többnyire karesuak, soványak, derekuk azonban a sok teherhordástól rendesen görnyedt szokott lenni. Altestüket tarka ruha — longi — fedi, mit egy rövid kabát és szenyas turbán egészítenek ki. Lábbelit a köznép nem igen ismer.

A nők kis alkatuak, de meglehetősen jó növésűek. Ruházatuk főrészt képezi egy kirívó színű testhez álló kabát, mely a módosabbaknál nem ritkán aranyhimzéssel van szegélyezve. A ruha darab igen alkalmas arra, hogy a test vonásait föltüntesse. A kabát és tulajdonképeni szoknya közt üresen áll a barnított testnek egy része, melyet az ember messziről tekintve — övnek nézne; a térdek és lábak szabadon vannak. Balvállukat fehér, vékony muszelin ruha **takarja**, az ugynevezett **sakí**, melynek rojtzott szegélyei a fejtől elkezdve majdnem az egész testen végig csüngenek.

A vörös, sárgaréz vagy ezüstgyűrűk csengése, melyeket karjaikon és lábaikon egyaránt viselnek, menésközben messzire hallható. Füleiken, nemkülönbön orruk balfelén szintén viselnek ily gyűrűket.

Az utcákon a gyalogjárók számára nincs külön hely föntartva s az ind és európai divat szerint készült kocsi sokasága eszeveszetten hajt odább azok közt, úgy, hogy az ember élete minden pillanatban veszélyeztetve van.

E bajon a folytonos kiabálással segítenek: hol ez elégtelennek mutatkozik, ott közbe szól az asztor, mely a kocsisok előtt az utat csakhamar nyitná teszi. De ha mindezek daczára valamelyik gyalogoló mégis legázoltatnék, akkor megtörténik az a sajátságos dolog, hogy a nép a viláért sem a gyorsan hajtót, hanem a poruljártat okozza, átkozza; ki — ha szerencséjére az ijedséggel maradt — legelső dolgának tekinti, az okozott késedelmezésért, a kocsiástól engedelmet kérni.

Nem ritkán találkozik az ember temetéssel. A holttestet, melyet rendesen rövid, szennyes takaró borít, vörösré szokás taetowirozni; egyéb végtagjaira pedig erősen illatozó virágfüzéreket rakni.

Oly estéken, melyeket a naptár vagy a család papjai szerencsét hozóknak jelölnek, mennyegzői körmenetekben sincs hiány. Ilyenkor az utca félhomályából villan fel először némi világosság: jómóduaknál közeleg a legkülönbözőbb arczjátékok között egy nagy néptömeg. Elöl lépdel a legfestőibb rendtelenségben 10—20 gyermek, mindannyian hosszú póznákon égő gyertyákat hordva. Őket követi a legszebb rendben, lassu tánczlelésekben a fényesen öltözött nők serege; orrukban, füleikben, karjuk és lábaikon aranygyűrűkkel ékesítve — az ugynevezett tánczos lányok, vagy is a világhírű **bajaderek** kísérete. Közvetlenül utánuk hozzák, szövétnek vívőktől környezve, a menyegzői párt — egy kis lánykát s egy kis fiút; mert a szülők a menyegzőt a gyermekek zsege korában már megszokták ülni.

Gazdag szülők gyermekei ily alkalommal jól táplált paraszt lovakon ülnek és tele vannak drága ruhákkal, ékszerekkel. Kíséretük ellenben magasan tartja a házak, kertek stb. miniature képeit, mind meg anyi jelét a vagyonságnak, melyek a házassággal az ifju pár tulajdonába jutnak.

Ily körmenetektől eltekintve, az utcák éjnek idején meglehetősen puszták és csendesek: kivéve azon szállásokat, melyeknek megvilágított ablakai mögött azon tiltott és nem tiltott játékok, gyönyörök folynak, melyek a földkerekségén mindenütt ugyanazok maradnak.

A tavak ásását a hinduk isten előtt kedves és kellemes dolognak tekintik, s e célra nem ritkán nagy áldozatot is bognak. Hasonlót cselekszenek az állatoknak szánt mennázak fölállításánál, mely eljárásukban sokszor nevetőségességgel viszik a dolgot.

Ilynemű intézetek alapját gazdag parsi és hindu miliomosok hagyománya képezi, melyhez czukorban, gyapotban és egyéb más önkéntes adományokban legnagyobbára hozzájárulni egy hindu nem mulasztja el. Az intézet főhelye a város szivében van, hol számos épületben és udvarban 180,000 márka árán mintegy 2000 marhát, 125 lovat, 500

juhót és sertést, számtalan macskát, tyukot, galambot, kajdácst, majmot, patkánt és egyéb más férget ápolnak, étetnek évenként.

A menhely feladata kivénült vagy beteg állatoknak kegyelemkenyeret nyújtani, miért is az igaz hitű hindu a mészárostól csakis egészséges marhát vásárol, és azt, mivel megölését vallása szigorúan tiltja — ide küldi, hogy életének minél hosszabb ideig örülhessen.

Ezen intézetet, valamint a fiókintézetek főtámaszát a dzsaina felekezet tagjai képezik. A szerzetesek szabályait követő nőtlen dzsainákat yatiknak nevezik. Isteni tiszteletüket saját papjaikra bízják, ők maguk csak prédikálnak és a földi létnek kutatásával foglalkoznak. Hajukat rövidre nyírják, nem ritkán gyökerestől együtt kitépik.

Felöltőjükben, melyből balválluk kilátszik, keresztbe tett lábakkal üldögélnek naphosszat, merev tekintetükkel folyvást csak a földet nézve. E helyzetben hiszik a kutató világböles Buddha vallását legpontosabban teljesíthetni.

Egyik kezükben ők is, mint majdnem minden dzsaina kendőt tartanak, mi arra való, hogy rajta az inni való vizet megsűrűsítsék, vagy hogy járasközben vele szájukat eltödjék: nehogy valami rovarokat lenyeljenek. Másik kezükben seprű vagy kefe van, melylyel leülés előtt a földet — nehogy egy bogarat vagy egyéb kis állatot szétnyomjanak — mindenkor megszókták seperni, illetőleg ketélni.

Bombay és egész India lakossága nagyon tarka. Fryer az angol utazó, már 1674-ben összeesdített sópredéknek mondja. Tele szökevényekkel és egyéb más gonosztevőkkel, kiket az indusok a szárazföldi partokról magukhoz edesgettek, s kik itt szabadon gyakorolhatnak bármiféle vallást. Ismeretes dolog, hogy Indiában a jó hasznat ígérő kereskedés miatt mindenféle vallási örültséget megtűrnek.

1814-ben 221,550, 1830-ban 234,033 lakost számlált Bombay. Az 1864. február 1-én a gründolási szédelgésnek, mire tudvalevőleg a gyapotnak nagy kelendősége adott okot, főleg az északamerikai háború kitörésekor megejtett népszámlálás 816,562 lelket tüntetett fel. 1872. febr. 1-én 644,405 ember volt számlálható, mely idő óta a statisztikai táblák folytonos növekedést tüntetnek fel; úgy hogy 1879-ben a lakosok számát bátran mondhatjuk az 1864. évivel egyenlőnek.

Az összes lakosságnak alig született ötöde a szigeten; 20 száz. az átellenben fekvő szárazföldről, 20 sz. az északi tartományokból, ezek között 3. sz. közép Ázsiából s a Himalajáról vonult ide. Dél-India 6 sz. a távoleső Bengália, 4 sz., az európaiak 4 százalékot képeznek, a többi pedig Chinára, Afrikára és Amerikára esik. A néprvgyűléknek megfelel a nyelvsvegyesség is: és alig van a világon város, melyben annyi nyelven beszélőnek, mint Bombayban. A többség — körülbelül 60 sz. — a Marathit vallja anyanyelvének, Gudseharatin egy ötöd: beszél, de ezek mellett ott találjuk a drarida nyelvtörzsnek majdnem minden nyelvét, valamint a Sanskritből származótt ind nép nyelvek legnagyobb részét. Képviseleve vannak továbbá az arabs, perzsa, török, héber, malayi, birman, chinai és Afrika k. etí partjainak legtöbb nyelve; végre nem csekély szám az európaiaknak, élükön az angol és portugál nyelv.

Vallás tekintetében a lakosságnak 70 sz. vagyis 600 ezer ember a hindu vallást követi, 150000 (18. sz.) az izlamhoz tartozik, köztük 50000 (6. sz.) parsis. Keresztényekre csak 4 sz. esik. Az egyes vallásfelekezetek nem a legjobban férnek meg egymás mellett, és az egyiknek nyilvános körmenete nem ritkán nehézségre talál a másik vallást követők részéről. Így például a muharrum vagy a törökök újévi ünnepe, nemesak nekik telik el félelem és aggodalom között — ha valamely más vallás ünnepével összeesik — hanem a rendőrségnek, sőt az egész lakosságnak is nagy nyughatatlaniságot szokott okozni.

A mozlímek és hinduk naptára tudvalevőleg a 355 napos holdéven alapszik; utóbbiak az által egyeztetik évüket a napévvél, hogy időnként egyet-kettőt beletoldnak, mit a mozlímek nem szoktak tenni. A muharrum ünnep 11 nappal mindig előbb esik, mint a megelőző évben, mi 33 év alatt épen egész évet tesz. Az ünnep 10 napig tart. A két utolsó képezi a főünnepet, midőn a népkörmenetekben járja be a községeket, maga előtt vive az ugynevezett Tásiákat, (két szentnek utánzott sirja) mi rendesen zene és nagy láрма közt történik.

E Tásiák fákeretek, mindkét oldalon olajos papírral bevonva és különböző képekkel berajzolva, élő és csinált virágokkal díszítve, belül pedig lángoskákkal magviliágitva. Módosabbak e kereteket szantallából készíttetik, a tornyoskákat pedig ezüst vagy kristály üveglemezekkel fedik. Az ünnepély leteltével a csekélyebb értékű Tásiákat vízbe, tengerbe vagy a temetőbe dobják, az értékeseket pedig sok ideig megtartják.

Kisebb közlemények.

— **Heti körszemle.** *Jthon. Jánosy János orsz. képviselő ur* a „Magyar Korona“ Szerkesztőségéhez intézett levelében a többek között úgy nyilatkozott, hogy nem lenne tagja a kormánypártnak, ha a kormánynak a katolikusok igazai iránt táplált méltányos intencióiban csak legkisebb kételye is volna. (Vajha nekünk se legyen okunk soha abban kételkednünk. — Szerk.) — *A Szent-István-Társulat* febr. 15-én választmányi ülést tartott, melyen alelnök jelenti, hogy az ideí közgyűlés határidejét, márcz. 15-ét a bibornok herceg-prímás ő Eminentiaja megerősítette. Ezután több folyó ügy elintéztetett. A további jelentésekből kitűnt, hogy az utolsó választmány óta a vaticáni okmánytár kiadási költségeire Császká György szepesi püspök ur ő excija beküldött 150 frtot. Az ügynökségben január haváb an eladatott: 39,739 db. könyv, 730 db. szt. kép. 492 egyes nyomtatvány; készpénzben bejött; 5,385 frt 94 kr. — *A képviselőház febr. 15-iki ülésén* tárgyalás alá vétetett és 16-án el is fogadtatott „a megyék háztartásáról“ szóló t. javaslat. E szerint a megyék háztartása is rendezve lesz már egyszer és remélhető, hogy ennek, valamint a qualificatióknak alapján közigazgatásunk a lehetőleg javulni fog. — A 17-iki ülés érdemleges tárgyat a közoktatási bizottságnak a „középtanodai t. javaslat“-ra vonatkozó jelentése képezte, melynek alapján határozta-

tott, hogy a javaslat az osztályok mellzésével fog tárgyalatni. A napirendre tűzés iránt a ház akkor fog határozni, ha a kinyomatás megtörtént. — *A kath. alapítványokat ellenőrző bizottság* febr. 18-án Simor János bibornok-herceg-primás elnöklete alatt ülést tartott. Ezután pedig püspöki tanácskozmány volt, melyen jelen voltak Haynald bibornok-érsek ur és a fővárosban időző püspökök. — *A képviselőház febr. 20-iki ülésén* „a gyógyíthatlan, közveszélyes elmebetegek elhelyezésére szánt ápodának első felszerelésére és az intézet 1883. évi fentartására megszavazott póthitelről,“ valamint „a ptyloxera terjedése elleni óvintézkedéseket tartalmazó“ t. javaslatokat a szükséges módosításokkal elfogadta.

— *Ausztria. A legközelebbi mult* legkiválóbb eseménye kétségkívül azon sensatiós botrány, melyet az ugynevezett Kaminszky-féle ügy idézett elő a jó bécsi sógoroknál. Ezen nevezetes uri ember ugyanis egy vasuti építés alkalmával a vállalkozónak egy pár százezer frt, provisio fejében felajánlotta „közbenjárását“ és „hathatós befolyását.“ Sikerült is a vállalkozónak az állam roppant kárára ezen munkát kézre kapni hallatlan jutányos föltételek mellett. A „kegyes közbenjárónak“ azonban a milliós haszonból az ígért százezer helyett csak 25.000 frtot juttatott. Kaminszky urban pedig ezért fölbredvén az igazságérzés (!) fogta magát és a vállalkozót, tehát büntetését beperelte, hogy bündiját sértetlenül megkaparíthassa. (Ez aztán ritkítja párját a csalások, gründolások és mirdernemű corrupciók bűnkronikájában! — Szerk.) — *A népiskolai reformra* vonatkozó javaslatot a bizottság a napokban terjesztette az urakháza elé. Ennek 1. §-a kiemeli, hogy a népiskola feladata a gyermekeknek vallásos-erkölcsös nevelése; miért is a vallásoktatás régi állapotába visszaállítandó Denique a liberalismus lassankint csak lejárja magát (Szerk.) A javaslat elfogadtatott.

— *Olaszország. A Szentsebek és Svajcz között* tárgyalások vannak keletkezében az egyházi béke helyreállítására Freiburg canton erre vonatkozólag indokolt fölterjesztést intézett a szövetségi kormányhoz. E tekintetben, már hosszabb közleményekkel is kedveskednek a lapok olvasóinknak. — *Pápa ő Szentsege* febr. 20-án ülte meg uralkodásának 5-ik évfordulóját, mely alkalmából nagy elfogadtatás volt a Vatikánban.

— *Franciaország. A trónkövetelő kiutasításáról* szóló javaslatot, miután azt a senatus elvetette a kamara újból tárgyalás alá vette s febr. 16-iki ülésében a Barbey-féle javaslatot, mely az elnököt felhatalmazza a trónkövetelők szükségessé válható kiutasítására, enyhített alakban elfogadta. A senatus pedig 17-én tartott zajos ülésében azt újból elvetette. Az ügy így eldőlvén az elnök a kabinet lemondását elfogadta és Ferry volt közoktatási minisztert bízta meg új kabinet alakításával.

— *Oroszország. A császár koronázása* a legközelebb kibocsátott manifestum szerint f. évi május utolsó napjaiban fog végbenni. A meghívék az udvarokhoz már szétküldettek. Az ünnepélyességek 12 napot fognak

igénybe venni. A koronázáson három metropolita fog részt venni: a moszkvai, szentpétervári és kiewi. — *Egy legújabb ukáz* elrendeli, hogy az orosz kolostorok 10 százalékát egészen töröljék el, 17 százalékát pedig iskoláknak és plébániáknak alakítsák át. Oroszországban jelenleg 543 kolostor és 37,825 plébánia van.

— **XXVIII. Választmányi gyűlés**, mely tartott 1883 febr. 18-án. *Jelen voltak:* Dr. Tódor József alelnök, Nagy Imre kanonok, Pál István, Dr. Szuchy Béla, Dr. Cserni Béla, Barabás Gergely vál. tagok, Ávéd Jakab pénztárnok. Fogarasy János ellenőr és Balogh Ignác titkár.

1. Alelnök jelzi a tiszti karban közelebbről történt változást, mit — a választmány éljenző tudomással fogad.

2. A mult vál. gyűlés jegyzőkönyve hitelesítettik.

3. Alelnök jelenti hogy Bíró Sándor brassói elemi tanító és Gál Miklós székesegyházi segédlelkész mint rendes működő tagok kívánnak a társulatba felvétetni.

— A választmány örvendetes tudomásul veszi s mindkettőt az 1-ső szakosztályba ijtatja.

4. Alelnök jelenti, hogy Koródi József, Czikmántori Ottó és Bodó Ádám a társulat kötelékéből kilépni kívánnak.

— A választmány — elsőnek írásban feltüntetett állapotára való tekintetből, másodiknak a rendes időben történt bejelentés alapján — kilépésüket tudomásul veszi; de a harmadikra nézve kijelenti, hogy — miután tagsági kötelezettsége csak egy év múlva fog lejárni — ennek elteltéig kilépését tudomásul nem veheti.

5. Alelnök beterjeszti I. az első szakosztály következő jelentését:

Jegyzőkönyv, mely felvettett az erdélyi irodalmi társulatnak 1883-ik február 11-én tartott I. szakosztályi üléséről.

Jelen voltak: Dr. Tódor József elnök: Straubert Ödön, Fogarasy János és Dr. Szuchy Béla jegyző.

1. Szuchy Béla benyújtja Székely Antalnak francziából magyarított művere „Tanácsok a fiatalágnak a bölcsészet tanulmányozására szóló jelentését bírálatával, mely egész terjedelmében így szól:

Úgy egyeseknél, mint az egész társadalom terén egy elszánt küzdelmet veszünk észre, melyet a tévely szelleme alkotott meg a való igaz ellen. — A téveszmék különféle-sége s sokasága miatt mi tovább figyelünk a kor műveltségére, minél inkább fürkészzük fejlődését s menetét, annál inkább látjuk, hogy a sok tévedés oka abban fekszik, mert a tudomány megvált körétől, azt már nem ismeri, s oly tárgyakkal foglalkozik, melyeket az emberi elme, köre nem enged meg, vagy a körébe tartozó dolgokra is nem úgy terjed ki, a mint azoknak felkarolása azt megkívánja. — Éveknek előtte felemelő lelkesítő szöveget hangzott el e tekintetben, melynek mi katolikusok főképp örvendeztünk; szóltt ugyanis Szentatyánk ajka, fenkelt szelleme a mai bajok egyedül biztos ellenszeréül a való bölcsészet ápolását ismervén fel, ennek felkarolására hívta fel a földkerekség minden püspökét. Az apostoli buzgalomnak e nagy vállalatához kimerítő commentárok, utmutások, alapos értekezések nagy számmal csatlakoztak s mindennemű apparatussal igyekeztek a célbavett eszme minél terjedtebb körű megvalósítását a világgal megkedveltetni. — Egyiket e nemű munkáknak van alkalmunk Székely fordításában magunk előtt látni: Dupanloup, Orleans nagy püspöke rég ugyan de ép azon szellemben, melyet

pár évvel ezelőtt Szent atyánk kijelölt írta azt, s tanácsokat nyújt benne a fiataloknak a bölcsészet tanulmányozására nézve. Célja — mint mondja — oda hatni, hogy megszerezze a bölcsészetenek a tiszteletet, melyet megérdemel, az igazságot, mely megilleti. Szól ezért a bölcsészeti méltóságáról tekintve eredetét, tekintve tárgyát, bizonyosságát s tanítóit, — kimutatja mily hasznosak a bölcsészeti tanulmányok az ész és a felsőbb tehetségek kifejlesztésére, s magokra a többi tudományokra is, megvitatja végül, melyik a jó bölcsészeti tanítások leghelyesebb rendszere. — Ilyenmü mű megjelenésének jogosságát s korszerű voltát eléggé indokolják úgy hiszem az eddig mondottak, s fölöslegesnek látom ennek további bevitását, dícséret illeti ezért a fordítót; de főkép hogy felfogva a mű tudonképi lelkét s szellemét, azt bizonyára az eredetinek megfelelőleg oly könnyűed oly népszerű nyelven ültette át, s ez által eszközözte, hogy művét nemcsak a szoros értelmében vett tudósok, de középrendiek s laikusok is élve használhatják. A mi most a fordítás bebeszét illeti, maga a bölcsészeti nyelv, melynek használására a tárgy természeténél fogva többször van utalva szerző s így a fordító is, nemcsak jó, de kedves, de gyönyörködtető is. Szorgos utánlátásra vall az egész fordítás, s mind a nyelv kezelésének könnyűségét s változatosságát bizony feltételezi szerzőben.

Szakosztály ennek alapján czelszerűnek véli jelen műnek minden uton-módon eszközölendő külön kiadását is; emelni fogja ugyanis ezáltal saját erkölcsi reputációját egyrészt másrészt pedig anyagi tekintetben sem lesz hátrányára a mű kiadása.

2. Elnök jelenti, hogy szakosztályhoz bírálatra egy köteles munka tétetett át; ez Bournáz Ernő brassói gymo. tanárnak észrevételei Fülöp Alajos „kinyilatkoztatás s hitregész” cím alatt a Közművelődés IV. évfolyamában megjelent értekezésére.

Szakosztály elismeri, hogy úgy a felfogás, mint maga a kidolgozás s nyelvezet a felvett tárgyhoz méltó; szerző mint valódi szakértő karolta fel tárgyát. Minden nézetét azonban mint néha a már bevitattott igazsággal ellenkezőt nem fogadja el, pl. azt, hogy minden mythologus név a szavak s gondolatok kölcsönhatásából jött volna létre. A tudományoknak újabb vívmányait általában elismeri, de azért nem szabad felednünk, hogy egyes mythol. személyiségekhez csatolt elbeszéléseknek alapját rendszerint a kinyilatkoztatásban illik keresnünk. Különböztetjük a műnek a lapban való közlése, hogy így kiki hozzájárólva saját nézetét nyilváníthassa. Kelt mint fennebb.

— A választmány e jelentés 1-ső pontjára vonatkozólag kimondja, hogy az elnökség a kiadóhivatallal egyetértve előbb bocsásson ki „Aláírási felhívás”-t Székely Antal jelzett művére s ha a jelentkezők száma a kiadási költség fedezését hordozni képes, csak azután bocsátkozzék a mű külön kiadásába; a 2-ik pont alatti jelentést pedig magáévá teszi s a munkálatot a szerkesztő bizottságnak kellő felhasználás végett átadja.

— II. a második szakosztálynak következő jelentését.

Jegyzőkönyv, mely felvétellett Károlyfehérvárt 1883. február 15. az erd. rom. kath. irodalmi társulat második szakosztályának üléséről. 1. Elnök felhívja a gyűlést, hogy a Rancz János eltávazásával üresedésbe jött szakosztályi jegyzőség betöltéséről gondoskodjék. — Megválasztatik Pál István. — 2. Elnök jelenti, hogy a társulati elnökség által a szakosztályhoz áttett Prokuek Sámuel által fordított ily című munkát: „Az egyetlen leány” egy szűkebb-körü bizottságnak adta átnézés végett, melyről a bizottság megteszi jelentését a szakosztálynak jóváhagyás végett. —

A kiküldött szűkebb körü bizottságnak a szakosztály által jóváhagyott jelentése következőkben foglalható össze: A munka másodfordítás. „Albert és Frigyes testvérek.” Ugy szándékoltattott, hogy Albert és a szomszéd villa tulajdonosnak vele felnőtt egyetlen leánya Cecilia egymáséi legyenek; mindketten szerették egymást; de Frigyes Amerikából bátyjának látogatására jön; látogatást tesz bátyja jegyesénél is, és a leány az egész gavallér Frigyes iránt ellentállhatlan vonalomra gerjed, lemond a mechanikai tanulmányokban elmerült egész a ridegségig komoly, de azért szerető szív — Albertról és Frigyesé lesz; Albert engesztelhetlen keserűséggel telik el Frigyes iránt; de a halálosan megbetegült Margó — Frigyes és a szerencsétlenül elhalt Cecilia leánya ágyánál ennek epedő esdeklésére egymást testvéri keblökre szoritják. Mint esztetikai mű csakának látszik, mert az annyira rokonszenves Margó sorsáról nagy elégtelenségünkre nincs gondoskodva, noha a cím szerint is ő a beszély hőse, csupán esztetikai látszik az egymástól elhúlt testvérek kibékítésére, a nélkül, hogy tájékoztatva lennének jövőjéről is, miért esztetikai érzésünk zavart marad. De különben élvezetes és épületes olvasmány, a mit azért kell hangsúlyoznunk, hogy lefordítása indokoltnak látszik. A fordítás elég sima, és így a fennebbiek után a szakosztály alkalmasnak találja a közlésre; de midőn sajtó alá rendeztetik, a szerkesztőség által bekérendő a német szöveg, hogy annak alapján némi alakí módosítások szükségkép biztosan eszközöltessenek. — 3. Elnök bemutatja és fölolvassa a társulati elnökségtől hozzá áttett: „Sz. Ferencz panasza” című verszetet T. T.-tól. — Sz. Ferencz 7 százados emlékünnepepén öröm nap van mindenütt égben és földön, de az ünneplőnek szeméi bánatos könyektől ragyognak, mert sok gonoszságot lát a földön, úgy hogy panaszkodnia kell Isten előtt, ki haragját jelezve, egy szörnyű üs ököst fest a menyire. — Elmúlt a nap, mely alkalomból jelen költemény készült, de sajnos! még mindig meg vannak azok a bajok, és szent Ferencz még mindig panaszkozhatik fölöttük, tehát a költemény alkalmosságából nem vesztett semmit, s mivel tartalma mellett kidolgozása is ajánlja — közölhető.

Sok fontos — az alapszabályok szellemében tett indítvány hozatott felszínre, de melyeknek mikénti kivétel a szakosztály a közelebbi gyűlésen teendő megbeszélés tárgyává. Egyéb tárgy nem lévén az ülés véget ért. K. m. f. Balogh Ignác elnök, Pál István jegyző.

— A választmány elfogadja e jelentést minden pontjában s a munkalokat illetékes helyükre utalja.

6. Alelnök betérjeszti Spaller Józsefnek „A vallásos tehetségnek nevelés és tanítás általi fejlesztéséről” című értekezését mint rendes köteles dolgozatát; mit a választmány annak kijelentésével, hogy az az 1-ső szakosztályhoz véleményes jelentésétél végett áttétessék — tudomásul vesz.

7. Alelnök felszólítására a számvevő bizottság — Pál István és Dr. Cserni Béla személyökben betérjeszti a pénztár átvizsgálásának eredményét mi a következő: összes bevétel: 1330 frt 87 kr. kiadás: 116 frt 81 kr. s így pénztári állás: 1214 frt 06 kr. Ebből 1. pályázati alap 28 frt. 2. Czimbalomhangokért befolyt 6 frt 59 kr. 3. társulati más jövedelem: 1179 frt 47 kr.

— Tudomásul vétetik.

8. A pénztári hivatal jelenti továbbá, hogy a postai megbízások szétküldésének eredménye három csoportba sorozható: úgy, mis vannak, kik hajlandók fizetni s kötelezik magukat hátralékaik részletenkénti befizetésére, vannak, kik okadatolt kérelemmel fordultak a társulathoz hátralékaik elengedésére és vannak végül, kik a megbízásokat egyenesen visszautasították.

— A választmány a jelentés első részét tudomásul veszi; a másodikat illetőleg Lekmüller Györgynek, Györfy Iván és Zárcsa Jolánnak hátrálékaikat elengedi s a kiadóhivatalt utasítja a társulati közlőny további küldésének beszüntetésére; a harmadikra vonatkozólag pedig határozza, hogy a pénztári hivatal szorítsa ha más-ként nem lehet per utján is az illetőket kötelezettségük lerovására, illetőleg hátrálékaik befizetésére.

9. Alelnök bemutatja a kiadó kérelmét, melyben a hivatali helyiségért járandó díjnak 6 hónapra, illetve folyó év szeptember végéig történendő kiutalását kéri. E kéressel kapcsolatban indítvány tétetik hogy a társulat igyekeznék illetékes helyeken odahatni, hogy tekintettel nem a legkedvezőbb anyagi viszonyaira, in gyenes hivatali helyiséget nyerhessen.

— A választmány kérelmezőnek kiutalja az illetéket a kért időre, s egyuttal felkéri alelnököt és tiktárt, hogy az indítványozó szándéka szerint minden lehető t megtegyen az indítvány valósitása érdekében s eljárása eredményéről annak idején jelentését a választmánynak terjessze be.

10. Indítvány tétetik, hogy a „Figyelő“ kiválóan irodalmi folyóiratot a társulat szerezné meg.

— A választmány egyelőre utasítja a kiadóhivatalt, kísértse meg, nem volna-e hajlandó esereviszonyba lépni s így megnyerni az érintett közlőnyt.

Több tárgy nem lévén a jegyzőkönyv hitelesítésére Nagy Imre kanonok, Dr. Szuchy Béla és Barabás Ger-gely tagok kéretnek fel, mire a gyűlés szétoszlott.

K. m. f.

Irodalom.

— Megjelent: „**A vén lantos**“ című népies verszetek. Irta Be-regi Sándor. Szerző a Népúság derek munkatársa s mint ilyen már évek óta tanúságos verszetével oktatta mulattatja a lap olvasóit. Az említett lapban a már többnyire megjelent verszeteket a Népúság szerkesztője Egerben adta ki. Kapható ugyanott vagy Szoloesányi Gyula könyvkeres-kedésében. Ara 40 kr. A ki három példányt rendel: 1 frtot ízet. A népies modorban írt tanúságos versgyűjtemény igen alkalmas ajándék-tárgy. Ajáljuk a nép között való terjesztésre.

— Megjelent s beküldetett: „**Isten Igéje**“ 8. évf. 3. füz. Szer-keszti Jagicza Lajos. Tartalom: 1. Bójt IV. vasárnapra. Horváth Lajostól. — 2. Bójt V. vasárnapra. N. N.-tól. — 3. Hétfájdalmu Boldogasszony napra. Krollér Mikstól. — 4. Virágvasárnapra. Jagicza L.-tól. — 5. Szt. József napra. F. L.-tól. Ara egy évre 2 frt.

— Megjelent: „**Tájékozo és egyházművészeti lap**“. Szerk. és kiadja Füssy T. és Dr. Czobor B. 1883. 2-ik sz. Tartalma: 1. A Páz-mány-Társaság. — 2. A kath. családi és népies irodalom. Gund I.-tól. — 3. Válasz Haudek Agoston urnak. Városv Gyulától. — 4. Irodalmi szemle. — 5. Egyházpolitikai áttekintés

— Megjelent: „**Havi Közlöny**“ 1883. febr. füzet. Szerk. To-kody Ödön. Ara egész évre 4 frt. Tartalma: 1. A római misekönyv sta-tioi. — 2. A hatodik parancs alkalmazása. — 3. A botrány büne. — 4. Néhány megjegyzés a mise kánonjáról. — 5. Vadházasságok. — 6. Iroda-lom. — 7. Tárca.

A napi események köréből.

— Kinevezés. Ft. dr. Veress Ferencz pap-társunk, ki a napokban tért vissza a bécsi szt. Agos-tonról elnevezett felsőbb papnevéló intézetből hittudori korszorval körünkbe, a kfehérvári püsp. Lyceumban tanárnak neveztetett ki. — Szivünk melegével üdvö-

zöljük az új collegát szép pályáján és Isten bőséges kegyelmét kérjük buzgó működésére. Ad multos annos!

— A v a s á r n a p i m u n k a s z ű n e t kérdésével, melyről lapunk mai vezércikke tüzetesebben szól, fog-lalkozik Gangelbauer bécsi herczeg-érsek legutóbbi főpásztori körlevele is. „A pénz és földi javak utáni kap-kodás — mondja többek közt a jelzett körlevél — ne csábítson titeket el a vasár- és ünnepnapok megszent-ségtelenítésére. Isten rendelete és egyházunk törvényei szerint az ég és örök javai utáni törekvés illet meg ti-teket. Az Istennek szentelt napok megszentégteleni-tése sok bajt hoz az emberiségre, sok nyomort azon osztályra, mely véres verejtékével keresi kenyerét; az erők tulfeszítése által árt az egészségnek, elkeseríti életüket, megrontja őket testben és lélekben.“ — Sőt e kérdés élénken foglalkoztatá legközelebb a német birodalmi gyűlést is, s általában nagyon felkelté a köz-velemény figyelmét. A munkás egyletek sorakozva megbeszélés tárgyává tették ez égető kérdést; maga a magas kormány is minden lehető előintézkedést meg-tett, hogy e tekintetben a szükségnek megfelelő t. javaslatot terjeszthessen legközelebb a képviselőház elé. — E kérdés tehát nagyon fontos; fontosságát, ugymond a „Nat. Lib. Corresp.“ senki sem tagadhatja, közgazdasági, társadalmi s erkölcsi tekintetben egy-aránt igen jelentőségteljes. — Valóban, vajha vissza-terne a hívő kereszténység a vasár- és ünnepnapok ál-talános megületeséhez; a munkásosztályok sok elégület-lensége megszűnnék ezáltal, s azok égbeszálló halája Isten áldásával boldogságot s meglegedést hozna az emberiségre!“ —

— A t i s z a - e s z l á r i g y i l k o s s á g. A „Buda-pesti hirlap“-nak távirják Nyiregyházáról: Az országos közegészségügyi tanács a nyiregyházi trvszektől át-kérte egész terjedelmében az egyetemi szakértők véle-ményét. Erre a trvszek 231/1883 sz. a végzésileg vá-laszolt, melyben constatálván, hogy az 1882. jun. 19-iki és u. a. évi decz. 8-iki orvosi szakvélemények között lényeges eltérések vannak, a következő kérdéseket ter-jeszti a közegészségügyi tanács elé: 1. Ha vajjon a je-len esetben a 14—17 avagy a 18 éven felüli életkor fogadandó-e el? 2. A halál okául az általános vér-szegénység vagy más testi baj, avagy a vízbefulladás tar-tandó-e? 3. A bonczolt hulla az 1882-ik évi junius 19—20-án teljesített bonczolást megelőzőleg csak legfeljebb 10 nappal vagy korábban meghalt egyéné-e? 4. A hulla a vízen 3—4 napig, avagy hetekig létezett-e? 5. Ki-mutatottnak vehető-e a nemi közösülésnek nagy mérv-beni gyakorlása? 6. A hajzatra és szörzetre nézve azon vélemény áll-e, mely azok mesterséges uton (borotválás által) eltávolítását állapítja meg, vagy pedig azon véle-mény, mely a hajzatnak és szörzetnek kihullását állítja? 7. Az összes körmök hiánya az 1882. évi junius hó 19—30-ka előtti időre vezethető-e vissza, és 8. Vajjon a kezek és lábak bőrének észlelt finomsága s nem érdes-sége kizárja-e vagy sem azon állítást, hogy az elhalt életében durvább munkával nem foglalkozott s mezit-láb nem járt? A boncz- és hullavizsgálati jegyzőköny-

veket, orvosi pötleleteket és pötvéleményeket hiteles másolatban kiadatni, az 1882. decz. 8-ki orvosi pötlelet azon részét pedig, melyben az egyetemi szakértők azt próbálják bizonyítani, hogy a tiszadada hulla a Soly-mosi Eszteré, mint a törvényszék jogkörébe vágó kísérlet semmisnek mondja és a szakvéleményből bírói tollal kitöröltetni rendeli a törvényszék.

— A közelmúlt nevezetes halottjai. Febr. 11-én elhunyt Pétervár orosz fővárosban székelő mohilevi kath. érsek **Fialkovszky Antal**. Szül. 1797. jun. 25-én, s mohilevi érsekké és metropolitává lett 1871. évi febr. 11-én. Az orosz kormány kiváló érdemeiért különféle rendjelekkel tüntette ki az őz főpapot. A második vesztesség főképp a művész- és különösen a zenészvilágot érte **Wagner Richard** nagy zeneköltő váratlan elhunytában, ki szintén febr. 13-án d. u. 4 órakor szívszélhűdés következtében hirtelen meghalt Velenczében, hová üdülést keresendő vonult vala visza családjával. Wagner született 1813. máj. 22-én Lipszcsében, hol atyja városi hivatalnok volt. Zeneakadémiai tanulmányait Drezdában kezdette és Lipszcsében végezte. Ő volt a dalműnek nagy reformatora; benne korunknak egyik legnagyobb, leggenialisabb zeneszerzője szállott a sirba; szellemében egy valódi lángész ragyogó világa aludt ki. A holttestet külön vonat szállította Bayreutba, hol nagy pompával helyzetetett örök nyugalomra. Az elhunyt nemcsak barátságban, de rokonságban is állott a nagy zongorakirályival *Liszt Ferenczessel*, kinek veje volt. A bajor király szintén házi barátját siratja a megboldogultban.

— Midőn ő Felsége a király 1869. nov. havában a Szentföldön járt, a többek közt nagy összeget ajánlott föla rozzant jeruzsálemi Katalin templom, helyreállítására. A templom azóta a Szent-föld custosának vezetése alatt épült és 1882. aug. 17. szenteltetett föl. Ő Felsége nagylelkűségének emlékére a becsi ferenczrendiek közbenjárására egy fekete márvány emléklap készült, melynek latin fölirata a következő :

ANNO. MD.CCC. LXXII.
AEDES
IN. HONOREM. D. CATHARINAE. V. M.
QUAE. JAM. ANGVSTIOR
SQVALORE. OBSITA. VETUSTATE. FATISCENS
RVEBAT
A. FUNDAMENTIS. INSTAVRATA
ORNATIBUS. EXCOLTA
LATIVS. PATVIT. ADEVNITIVM. PIETATI
MVNIFICENTIA. PRAESERTIM
FRANCISCI — JOSEPHI. I.
AVSTRO-HVNG. CAES. AVGVSTI
QVI. ANN. M. D. CCC. LXIX. MENSE. NOVEMBRIS
SACRA. PALAESTINAE. LOCA
PIISSIME. INVISIT
FR. GVIDO. DE. CORTONA
TERRAE. SANCTAE. CVSTODIAM. MODERANTE
FAVSTE. PERFECTA
RITE. QVE. ENCOENIIS. SOLEMNIBVS
SACRO. CVLTVI. DATA.

Az emlékkövet most küldték el Jeruzsalembe.

Szerkesztői üzenetek:

— *Mévtelenség.* Önnek, uram, jó indulatáról és őszinte szándékáról, mely Önt hozzánk intézett levelében vezette, megvagyunk győződve; még annál inkább, mert erről bennünket éppen Ön biztosít, a ki — vallomása szerint — szintén pap. Nemkülönbén a meleg érdeklődésért, melyet szerény és — megsugjuk Önnek — sokszor legyőzhetetleneknek látszó akadályokkal küzdő, de minden jóra és nemre lankadatlan kitarással törekvő lapunk iránt tanusítani szives volt, szintén csak a legőszintébb közönnettel adózunk. Mindazonáltal engedjen meg nekünk, t. uram, ha mi a lapunk fölött kimondott ítéletét egy kissé kiméletlennek, méltánytalannak sőt igen sok tekintetben alaptalannak véljük. Kiméletlen, méltánytalan sőt alaptalan Önnek ítélete azért, mert 1-ször Ön ezen ítéletében számításon kívül hagyta azon specificus czélt, melyre az erd. r. k. irod. társulat megalakult s melyet megindított közlönye elé tűzött, és a mely nem más, mint a gyengébb tehetségeknek is néha tért engedni a munkásságra, hogy gyakorlat, szorgalom és munka által megszerezzék azt, a mit talán a Gondviselő egyelőre megtagadott tőlük; hogy a hideg közömbösség, renyhe tétlenség helyébe közérdekeltség, pezsgő munkásság lépjen. 2-or. Nem vette Ön tekintetbe az egy vidéki nyomdával járó miseriákat s a legjobb akaratot is ki játszó akadályokat; és éppen azért 3-or súlyos vádjait sokszor a — mondhatni — kikerülhetlen sajtóhibákkal igazolja; azokat is szerző gyarlóságának s a szerkesztő érzékhiányának tudja be. — Mi pedig azon fenyegetését illeti, hogy ha az Ön által kifogásolt bajokon nem segítünk, kénytelen lesz a napi lapok terén nyilvános discussió tárgyává tenni az ügyet; mert nem nézheti el tovább is, hogy egy ily irodalmi gyarlóság által a katolikus ügy s különösen az erdélyi kath. Clerus renomméja compromittáltassék: e tekintetben fogadja, uram, előre is meleg készorításunkat a győzelemért, melyet, mint nemes ellenfél, éppen Ön fog kezünkbe játszani. — Ezen esetben ugyanis majd alkalmunk leend mondókánkat, mely évek óta nyomja lelkünket, elmondani; tér fog nyilni előttünk fenn rövid szavakba foglalt nézetünket bővebben is kifejtteni, sok téves és ferde felfogást eloszlatni s a közömbösség jégkérgét talán-talán több helyen is az igazság malleusával betörni. Homines plerumque quod ignorant blasphemant. -- A többiben »pax Domini sit semper nobiscum.

— **M. F. ügyvéd urnak Kolozsvárt.** Az elmékedés nagyon jó. Igen örvendünk, hogy világi katolikusaink közül még nagyon sokan ily correctül és magasztosan gondolkoznak vallási ügyekben. Fogadja elvárati meleg készorításunkat. Kérjük pedig többször is beköpogtatni hozzánk magvas czikkeivel.

Kiadja: Az erdélyi r. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: Dr. TÓDOR JÓZSEF.
Szerkesztőtársak: BALOGH IGNACZ, Dr. CSERNI BÉLA, FABIÁN SÁNDOR, STRAUBERT ÖDÖN.

Nyomatott a püsp. lye. nyomda gyorsasajtóján (Klúger Benál.)